

BRANDSTEGEN 1

KULTURHISTORISK KONSEKVENSANALYS FÖR DETALJPLAN

Brandstegen 1 och del av Mid-
sommarkransen 1:1,
dnr 201406515

2015-06-26

Uppdrag: Brandstegen 1 - 259741

Titel på rapport: Brandstegen 1 – Kulturhistorisk konsekvensanalys för detaljplan
Brandstegen 1 och del av Midsommarkransen 1:1, dnr 201406515

Status: Samrådsunderlag - reviderat

Datum: 2015-06-26

Medverkande

Beställare: SISAB

Kontaktperson: Annika Norlund

Konsult:

Uppdragsansvarig: Cecilia Pantzar, Tyréns AB

Kvalitetsgranskare: Fredrika Mellander Rönn, Tyréns AB

Tyréns AB

118 86 Stockholm
Besök: Peter Myndes Backe 16
Tel: 010 452 20 00
www.tyrens.se
Säte: Stockholm
Org.Nr: 5561947986

INNEHÅLLS- FÖRTECKNING

Inledning	4
Nulägesbeskrivning	5
Kulturvärden	12
Planförslaget	16
Konsekvensanalys	20
Att tänka på i planeringen	27
Källor	30

INLEDNING

Sammanfattning av konsekvensanalys

Planförslaget får stora konsekvenser för brandstationen som helhetsmiljö. Stora delar av den samlade miljön försvinner. Genom att behålla vagnhallen som är en tydlig markör för brandstationens funktion blir den tidigare samhällsfunktionen fortfarande läsbar. Vagnhallens betydelse som fondbyggnad i stadsbilden kvarstår. I vagnhallen bevaras även den välbevarade exteriören som speglar 1940-talets både funktionella och välgestaltade arkitektur.

Planförslaget får små konsekvenser för riksintresset LM-staden. Den ursprungliga planeringen för smalhusområdet involverade inte brandstationen. Den nya skolbyggnaden blir en ny mer storskalig avslutning för parken norrut. Skolbyggnaden avviker även betydligt från smalhusområdets mer småskaliga bebyggelse. Genom den gradvisa övergången mellan park och skolgård med bevarad grönska och naturmark ansluter den nya skolmiljön till LM-stadens gröna karaktär.

De föreslagna bostäderna norr om riksintresset ligger inte i direkt anslutning till LM-staden. Volymerna ligger skymda bakom den nya skolmiljön och ansluter i första hand till den mer storskaliga blandade bebyggelsen som tar vid längs med Tellusborgsvägen, ett stycke norr om planområdet. Sammantaget är bedömningen att ny mer storskalig bebyggelse på andra sidan Tellusborgsvägen inte ger några allvarliga konsekvenser för riksintresset.

Bakgrund

I stadsdelen Midsommarkransen planeras för möjligheten att uppföra ny bebyggelse för skola och bostäder. I planarbetet ingår också ändring i anslutande park och gaturum längs med Tellusborgsvägen. Detaljplanearbetet berör fastigheten Brandstegen 1 och del av Midsommarkransen 1:1.

Tyréns AB har fått i uppdrag av SISAB, byggherre för skolan, att ta fram en kulturhistorisk konsekvensanalys av planförslaget. Planområdet ligger delvis inom ett riksintresseområde för kulturmiljövården och den berörda brandstationen inom Brandstegen 1 är en bebyggelsemiljö med särskilt kulturhistoriskt värde. Den planerade skolan är placerad inom riksintresseområdet medan bostäderna ligger i direkt anslutning till riksintresseområdets norra del. Byggherre för bostadshusen är Besqab.

Det aktuella planområdet ingår i Program för Aspudden och Midsommarkransen, 2011-08257-53, som godkändes av stadsbyggnadsnämnden 2013-03-04. Programmet innebär ett helhetsgrepp för stadsdelarna med fokus på förskola, skola, grönstruktur och nya bostäder. Det aktuella planförslaget utgår från programmet och innebär en ny skola för cirka 900 elever och omkring 50 bostäder.

Planarbetet inleddes med ett Start-PM, daterat 2014-10-27, och stadsbyggnadsnämnden beslutade i december 2014 att påbörja planarbetet med

normalt planförfarande. Den kulturhistoriska konsekvensbeskrivningen har tagits fram parallellt med planarbetet inför plansamrådet.

Kulturhistorisk konsekvensanalys

En kulturhistorisk konsekvensanalys upprättas för att belysa de konsekvenser för kulturvärden som kan uppstå vid förändringar i den fysiska miljön. Konsekvensanalysen redovisar hur förslaget förhåller sig till de kulturvärden som finns i området. Konsekvensanalysen fungerar som underlag vid beslutsfattande enligt Plan- och bygglagen (PBL) i samband med plan- och bygglovsförfarande och ibland även som underlag vid handläggning och beslut enligt kulturmiljölagen och miljöbalken.

Gällande planer

Inom planområdet finns i huvudsak tre stadsplaner.

Brandstegen 1 omfattas av:

PL 2620, laga kraft 1942-01-19, anger allmänt ändamål.

PL 1986A, laga kraft 1938-04-22, anger park eller planterad allmän plats och gatumark.

Del av Midsommarkransen 1:1 omfattas av:

PL 5358, laga kraft 1961-01-16, anger park, allmän plats och gatumark.

NULÄGESBESKRIVNING

Flygbild över planområdet med den f d brandstationen (röd) och läget för de nya bostadshusen (blå) inringade.

Planområdet ligger i mötet mellan Tellusborgsvägen och Bäckvägen. I söder finns en före detta brandstation. Vagnhallen med framförvarande öppen platsbildning utgör fondmotiv för Tellusborgsvägen från nordöst. Brandstationens övriga verksamhetsbyggnader omsluter den kringbyggda gårdsplanen mot parken. I parken som tillhör det angränsande smalhusområdet finns två förskolor. En i nordväst som uppfördes redan på 1950-talet och en just söder om brandstationen i form av flera paviljonger. Paviljongerna är till stor del

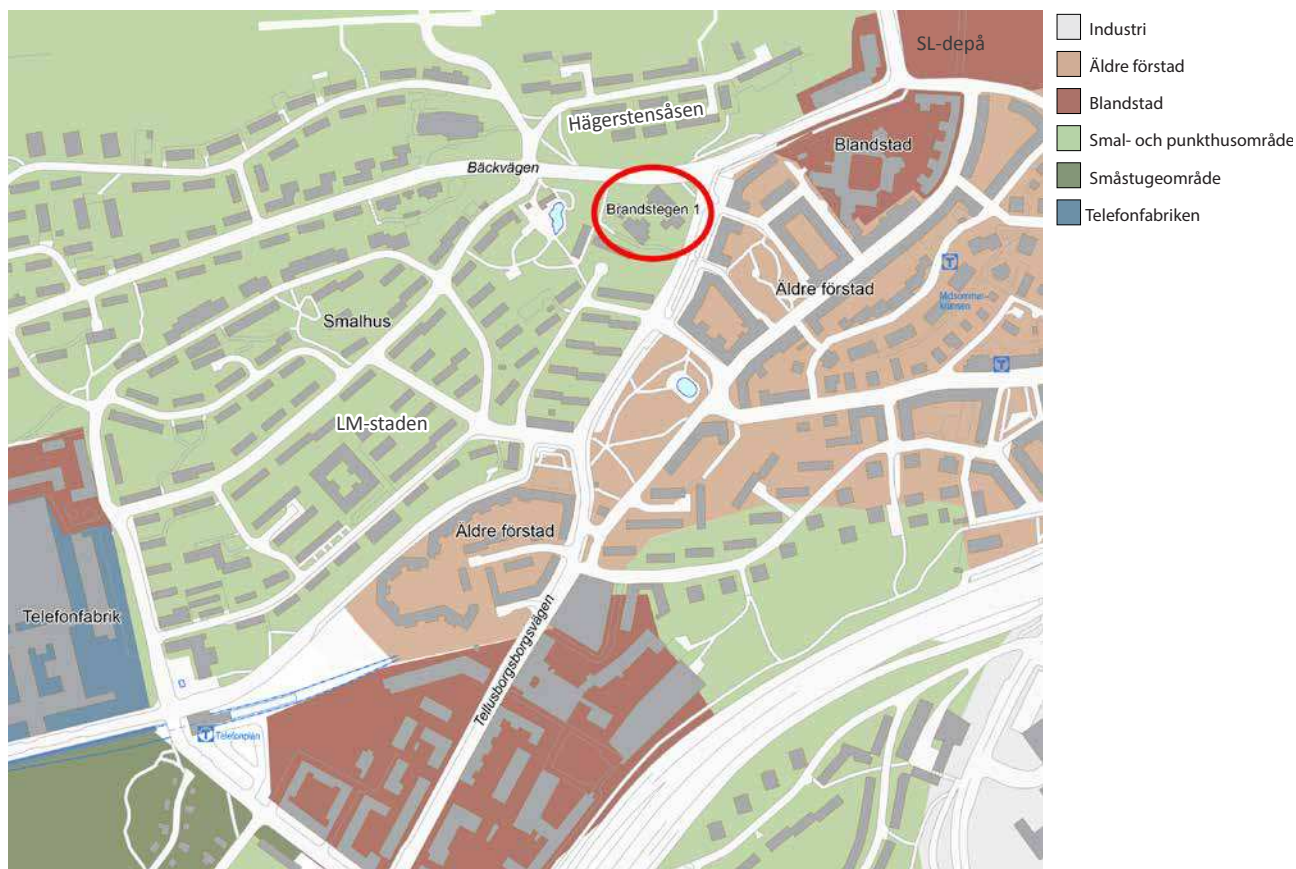
belägna på tidigare parkmark mellan brandstationen och smalhusen.

Förskolans lummiga innergård övergår ut mot Tellusborgsvägen i högre belägen trädbevuxen naturmark med en stor andel berg i dagen. Västerut längs med Bäckvägen övergår brandstationens halvslutna gårdsmiljö i en öppen flack gräsyta. Brandförsvarets verksamhet upphörde 2009 och brandstationen har därefter varit uthyrd för annan verksamhet.

Mitt över brandstationen på andra sidan Bäckvägen ligger den fastighet som ska bebyggas med bostäder. Den kilformade ytan längs med Hägerstensåsens södra sida avgränsas i nordöst av ett långsträckt kontorskomplex från 1970-talet. Planområdet är obebyggt och flackt med en vertikal bergskärning i norr. På berget ligger terränganpassad smalhusbebyggelse och i sydväst om ansluter åsen Bäckvägen med en trädbevuxen slänt.

Grönstruktur och topografi

Planområdet är något kuperat med en stor andel bevarad naturmark. Det anslutande smalhusområdet i söder ligger i flack men något varierad terräng där naturmarken är bevarad mellan husen. Hägerstensåsens höjdstreckning dominerar platsen och ramar in landskapet i norr och väster med smalhus i park. Grönskan har en framträdande roll i stadslandskapet. Sparad natur och berg är ett tongivande inslag både mellan och inom stadsdelens bebyggelseområden. Smalhusområdena inramas av förgårdsmark och anslutande naturmark. Midsommarkransens äldre halvt slutna storgårdskvarter har ofta gårdar med stort inslag av grönska.

Stadsbyggnadskaraktärer

Området präglas av de stadsbyggnadsideal som var tongivande i Stockholm under 1900-talets första hälft. Först ut i förstaden Midsommarkransen var 1910-talets terränganpassade storgårdskvarter och villor öster om Tellusborgsvägen. På 1930-talet följde funktionalismens genomslag i stadsplaneringen i form av modernistisk smal- och punkthusbebyggelse integrerad

i parkmiljö. Sådan bebyggelse präglar övriga kvarter runt planområdet. Både smalhusområdet tillhörande LM-staden i söder och smalhusen på åsen i norr. Senare under 1900-talet har mer storskalig bebyggelse tillkommit längs med Tellusborgsvägens norra sträckning. Här ligger bland annat kontorskomplex och äldreboende från 1970- och 1980-talen. I norra änden av vägen ligger en ytkrävande SL-depå med anslutande storskalig infrastruktur.

Äldre förstad

- Variation i husens ålder, skala, fasader
- Storgårdskvarter, delvis öppna
- Blandade verksamheter, lokaler i bottenvåningar
- Insprängda, anlagda parker

Smal- och punkthusområden - LM-staden, Hägerstensåsen

- Friliggande hus i grönska
- Terränganpassning
- Svängda gator med förgårdsmark
- Enhetlig hushöjd, liten variation i fasader
- Litet inslag av lokaler
- Parkstråk

Blandstad med mer storskalig bebyggelse

- Friliggande storskaliga hus med verksamhet
- Variation i byggnadsålder, hushöjd, fasader

Flygbild från tidigt 1930-tal som visar Midsommarkransen och planområdet innan LM-stadens smalhusebyggelse uppfördes. 1910-talets storgårdskvarter längs med Tellusborgsvägen var först ut i området. Spårvägen ansluter till en vändplats vid Svan-dammsparken. Läget för brandstationen är markerat. Bilden nedan visar parken från öster, med smالhus till vänster och förskolepaviljonger till höger. Uppenbarelsekyrkan är i fonden.

Närområdet

I den stora utbyggnaden av Stockholms ytterstad på 1930-talet ingick satsningen på centrala samhällsfunktioner och service som skola, vård och omsorg. Planområdet med brandstationen ligger i ena änden av den enhetligt planerade LM-staden med smالhus från slutet av 1930-talet. Bostäderna uppfördes i anslutning till LM Ericssons fabrik vid Telefonplan. Smالhusområdet kännetecknas av en regelbunden bebyggelsestruktur inpassad med hänsyn till platsens kuperade naturmark och grönstruktur. Hägerstens brandstation som stod klar 1944 uppfördes för att täcka in brandskyddet för

de nyetablerade södra förorterna Midsommarkransen, Aspudden och Hägerstensåsen.

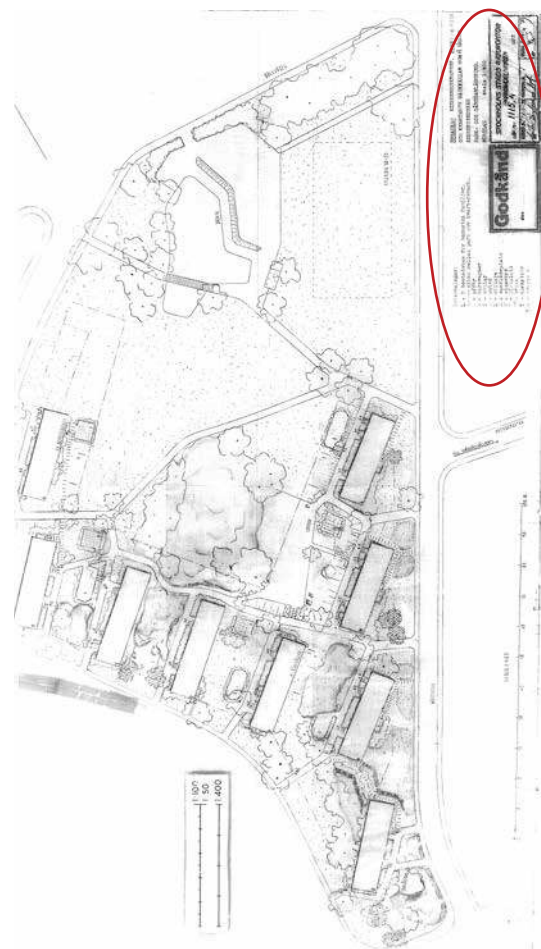
Hägerstens Brandstation ingick dock inte i den ursprungliga planeringen för området. Planeringsunderlag från 1939 visar att även brandstationens fastighet var tänkt för smالhus. Höstgatan som nu är en återvändsgata i parken, var då tänkt att löpa vidare norrut och ansluta till Bäckvägen. Parken Enbacken hade ungefär samma utbredning som idag och utformades enligt samma mönster som smالhusområdet med anpassning till naturmarken och befintlig grönstruktur. Anlagda ytor var främst knutna

till husen. Där fanns cykelställ, piskplats, torkplats och lekytor för barn som inramades av buskar. Norrut passerade ett av parkens huvudstråk över en damm. I denna del fanns även en bollplan inplanerad. I övrigt var parken relativt öppen med komplettering av nytt växtmaterial främst i anslutning till dammen och husen.

Parkens nuvarande gångsystem och plaskdamm tillkom först i samband med uppförandet av Lekstugan i början på 1950-talet, numera öppen förskola. Därmed fick parken en mer lekorienterad utformning med slingrande gångar i den nordvästra delen mot Bäckvägen

Planen till vänster visar planområdets tidiga planering 1939. Smalhusområdet och Höstgatan var tänkt att löpa vidare norrut till Bäckvägen. Höstgatan omformades till återvändsgränd och de planerade smalhusen ersattes istället av brandstationen. Planen i mitten visar parkens ursprungliga planering med damm, v-format gångstråk och bollplan. Brandstationens tomt ligger utanför parkplanen, uppe till höger. Platsen för brandstationen är markerad med röda ringar.

Planen visar brandstationen och parkmiljöns struktur 1960. I området mellan smalhusområdet och brandstationen finns naturmark och en bollplan. I parkens nordvästra hörn syns 1950-talets daghem, Lektugan (numera öppen förskola) med samtida anslutande plaskdamm.

Brandstationen

Brandstationen bildar en samlad gårdsmiljö med vagnhallen strategiskt placerad i vägmötet mot Tellusborgsvägen. Den öppna platsen framför vagnhallen var en viktig kommunikativ utgångspunkt med tillhörande signalsystem för utryckning. Vagnhallens läge och tidstypiska arkitektur är central för att fortsatt kunna avläsa brandstationens funktion.

Mot parken bildar brandstationens övriga byggnader en kringbyggd gårdsmiljö med expeditionsbyggnad, övningshall med högräst övningsstorn och personalbostad. Bebyggelsen är inpassad i terrängen och den asfalterade innergården angränsar till naturmark med barrträd och berg. Park- och

naturmark utgör en grön skärm mellan brandstationen och det angränsande smalhusområdet. Gårdsmiljön avskärmas även från parken genom grindar, formgjutna betongmurar och häckar. Bostadshuset omgavs från början av en trädgårdstomt omgiven av Gunnebostaket. Bebyggelsen och gårdsmiljön kännetecknas av tidens gedigna material och detaljrika formspråk och har ett till stor del bevarat ursprungligt uttryck.

Aktivitet på brandstationens innergård när det begav sig på 1950-talet (bilden t v.) Brandstationens expeditions hus och vagnhall från Tellusborgsvägen. Den öppna ytan framför vagnhallen vittnar om den framkomlighet som var en förutsättning för snabb utryckning. Eken i förgrunden markerar brandstationens entré. Brandstationen med förstärkt konstruktion som syns i det ljusa betongbjälklaget uppfördes mitt under andra världskriget (bilden i mitten). Även skyddsrummet i åsen mittöver Bäckvägen som tillhörde brandstationen vittnar om tidens krigsberedskap. På åsen syns de nyligen uppförda bostadshusen som kompletterar smalhusbebyggelsen på Främlingsvägen (bilden t h).

Expeditionsbyggnad.

Vagnhall.

Brandstationen är ordnad så att vagnhallen vänder sig mot gaturummet i mötet mellan Bäckvägen och Tellusborgsvägen. De övriga byggnaderna bildar tillsammans en kringbyggd insynsskyddad gårdsmiljö. Bilderna visar entrébyggnaden med den stora lyktan, vagnhallens västra gavel vid Bäckvägen, övningshallen med uppskjutande övningsstorn från innergården och det gula bostadshuset som ligger närmast parken.

Gårdsmiljön med övningshall och övningsstorn.

Bostadshus med flera lägenheter.

Vagnhallen med glidstång i förgrunden.

Glidschakt i anslutning till de tidigare logementen ovan vagnhallen.

Trapphus mellan vagnhall och logement.

Övervåningens logement stod i direkt kontakt med vagnhallen genom de panelklädda glidschakten. Det sexkantiga formspråket återkommer såväl exteriört som interiört. På gården finns fortfarande lyktor som signalerade uttryckning.

Vagnhallens öppna rumsvolym är ännu delvis bevarad. I förgrunden syns ett kvarvarande glidschakt från övervåningens korridor. Övervåningen nåddes även via trapphuset som även stod i förbindelse med angränsande expeditionsbbyggnad.

KULTURVÄRDEN

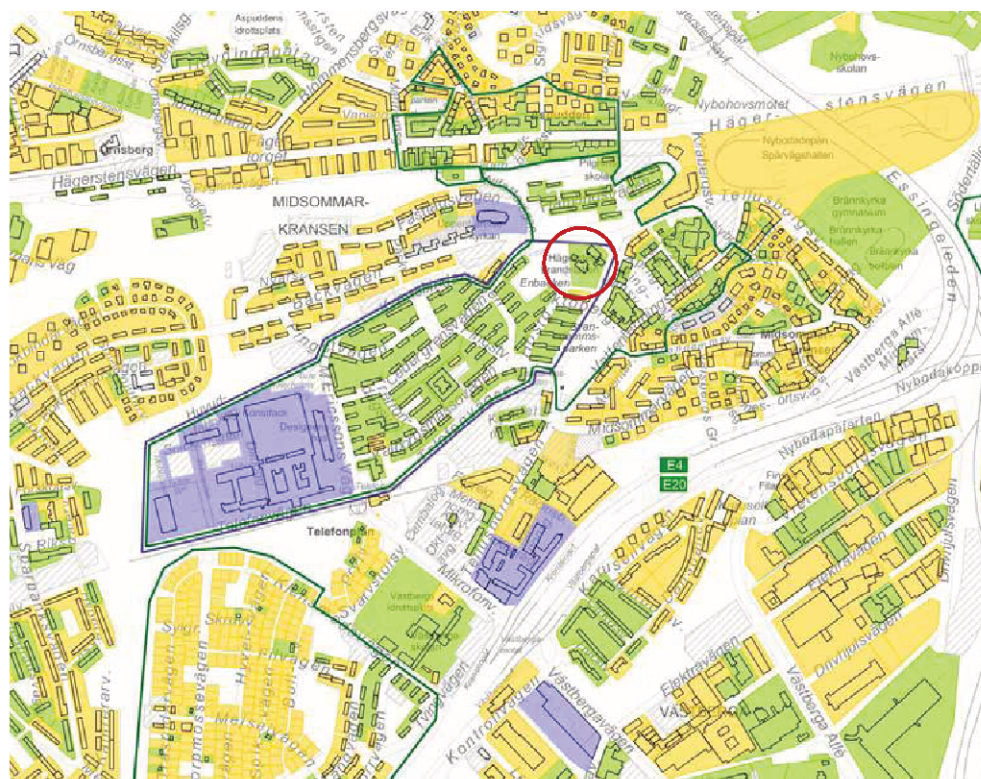
Riksintresse för kultur- miljövården

Planområdet ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården som omfattar LM Ericssons industrianläggning med tillhörande bostäder i den så kallade LM-staden. Riksintressen är skyddade enligt Miljöbalken kap 3 och 4.

LM Ericssons fabriksanläggning och LM-staden i Mid-sommarkransen - AB 114

Motivering: Industrimiljö omfattande LM-Ericssons industrianläggning med näraliggande enhetligt bostadsområde, etablerad under sent 1930-tal och successivt utvecklad under 1900-talet som en följd av förändringar i verksamheten. Miljön speglar den tidiga funktionalismens rationella strävanden inom arkitektur och planering, så som den kom till uttryck i fabriker och boendemiljöer med bostads-sociala ambitioner.

Uttryck för riksintresset: Fabriksanläggningen från sent 1930-tal i utpräglad funktionalistisk stil med karaktäristiska glasade trapphus och med telekommunikationstorn från 1949. Till industrianläggningen kompletterande anläggningar och bebyggelse som tillkommit under 1900-talet för bl. a. kontors- och personaländamål. Centrumanläggning från 1940-talet med centrumbyggnad i kombination med bostäder, medborgarhus och butikslokaler. Enhetligt bostadsområde i nära anknytning till fabriksområdet bestående av smalhusbebyggelse med moderna, standardiserade planlösningar, placerade på rad i nordost-sydväst i kuperad terräng med tillhörande vägnät och omgivna av grönska.

- BLÅ Fastigheter med bebyggelse vars kulturhistoriska värde motsvarar fordringarna för byggnadsminne i kulturmiljölagen. Byggnadsminnen, begravningsplatser samt kyrkobyggnader skyddade enligt kulturmiljölagen.
- GRÖN Fastighet med bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt
- GUL Fastighet med bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde
- GRÅ Fastighet med bebyggelse som inte går att hänföra till de övriga klassificeringskategorierna
- STRECKAD Fastighet med bebyggelse som ännu ej klassificerats eller obebyggd fastighet

Kulturhistorisk klassificering

Vad innebär den kulturhistoriska klassificeringen?

Stadsmuseets klassificering är ett kunskapsunderlag och en riktlinje utan rättslig verkan. Grön- och blåklassade fastigheter samt kulturhistoriskt värdefulla miljöer utpekade av Stadsmuseet kan dock sägas motsvara Plan- och bygglagens skrivelser (PBL 8 kap.13 §) om byggnad eller bebyggelseområde som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig

eller konstnärlig synpunkt. Sådana byggnader och bebyggelseområden får enligt samma lagparagraf inte förvanskas.

Planområdet ingår i ett utpekat bebyggelseområde som har en något större utbredning än det som utgör riksintresseområdet för LM-staden. I stadsmuseets område ingår även storgårdskvarteren vid Tellusborgsvägen och smalhusområdet på åsen. Den berörda brandstationen är grönklassad och utpekad som särskilt kulturhistoriskt värdefull.

Stadsmuseets motiveringstexter - utdrag

Hägerstens brandstation – Brandstegen 1

Hägerstens Brandstation uppfördes under 1940-talet och ritades av arkitekten Gunnar Lené, som även ritade Farsta Brandstation. De arkitektoniska värdena är betydande. Byggnaden, uppförd i rött tegel med skiffertak, har en detaljrik utformning och har i huvudsak bevarat sin ursprungliga gestaltning. Brandstationen utgör ett dokument över en viktig samhällsfunktion med stora samhällshistoriska värden.

LM-staden

Smalhusområdet LM-staden består av bostadshus uppförda i anslutning till LM Ericssons storskaliga fabriksanläggning från samma tid. Bostadsområdet har mycket stora social- och samhällshistoriska värden, liksom industrihistoriska och byggnadsteknikhistoriska. Byggnaderna är tidstypiska, välbevarade och välgestaltade, med stora arkitektoniska och arkitekturhistoriska värden. Miljön är ett mycket bra exempel på funktionalistiskt bostadsbyggande, intimt knutet till en stor arbetsplats. Området har sammanlagt stora miljöskapande värden.

Barnrikehus – kv Enen, Berberisbusken och Bäckkällan

Område med smalhus från slutet av 1930-talet beläget i LM-staden. Bebyggelsen uppfördes som så kallade

barnrikehus av AB Stockholmshem. Barnrikehus uppfördes av de allmännyttiga bostadsbolagen mellan 1935 och 1947 för mindre bemedlade familjer med minst tre barn. Den bostadssociala tanken bakom husens tillkomst bidrar till de stora socialhistoriska värdena. Miljön är även viktig som en ursprunglig och integrerad del av LM-staden, och delar områdets stora samlade kulturhistoriska värden. Byggnaderna har en välgestaltad och välbevarad arkitektur med omsorgsfullt utformade byggnadsdetaljer. Tillsammans bildas en enhetlig miljö med stort miljöskapande värde.

Barnrikehus – kv Buxbomen, Akacian, Murgrönan och Ormbunken

Området med tolv smalhus i rött tegel uppfördes under 1940-talet som så kallade barnrikehus ritade av Friberg & Hawerman för AB Stockholmshem. Den bostadssociala tanken bakom husens tillkomst bidrar till de stora socialhistoriska värdena. Byggnaderna har en välgestaltad och i huvudsak välbevarad arkitektur med omsorgsfullt utformade byggnadsdetaljer. Tillsammans bildas en enhetlig miljö med stort miljöskapande värde. Påhängda balkonger och utbytta portar överensstämmer inte med ursprunglig gestaltning.

Äldre förstad – kv Cypressen, Järneken och Silverpoppeln

Den östra delen har den äldsta bebyggelsen och karaktär av förstad. Kvarteren Cypressen, Järneken och Silverpoppeln utgörs av flerbostadshus med lokaler och butiker i bottenvåningarna. Samtliga hus

uppfördes under 1910-talet på tre sidor om Junikullen, en kuperad parkmiljö. Tellus bio i Järneken 1, har bevarat sin funktion. Biografen startade sin verksamhet på 1920-talet och är en av de få bevarade mindre biograferna i Stockholm från äldre tid som finns kvar. Förutom detta samhälls- och socialhistoriska värde har byggnaden miljöskapande, byggnadshistoriskt och arkitektoniskt värde.

Fördjupad kulturhistorisk analys av brandstationen 2012

Nedan följer en sammanfattning av Nyréns värdebeskrivning för Brandstegen 1 som är utgångspunkt för det antikvariska arbetet under detaljplanearbetet.

Arkitektoniska värden

- En genomtänkt bebyggelsemiljö som genomsyras av asymmetri i både plan och volym.
- För tiden karaktäristiskt formspråk och materialval.
- Tegel, puts, skiffer och kalksten.
- Återkommande arkitektonisk kantighet med romber, spetsar och sexkanter.

Arkitekturhistoriska värden

- 1940-talets strama tegelarkitektur med en försmak av 1950-talets mer lekfulla och varierade fasadutformning.
- Typisk för Gunnar Lenés formgivning som

kännetecknas av tegelarkitektur som kombinerar funktion med dekorativt utförande. Brandstationens formspråk återkommer i flera av Lenés efterföljande skolbyggnader och Farsta brandstation från 1950-talet.

Samhällshistoriska värden

- Brandstationen speglar den servicesatsning som var en viktig del i utbyggnaden av Stockholms förorter som tog fart på 1930-talet.
- Miljön ansluter till LM-stadens på 1930-talet planerade smalhus i park.
- Tillkomsten under andra världskriget kan avläsas i konstruktionen med synligt betongbjälklag, kvarvarande upphängning för skyddande stålportar och anslutande skyddsrum i åsen mitt över Bäckvägen.

Miljöskapande värden

- Karaktärgivande fondbyggnad som präglar stadsbilden lokalt.
- Den tydliga funktionen som avspeglas i exteriören och den varierade siluetten skapar kontrast till omgivande bostadsbebyggelse.

Antikvariska kärnvärden med relevans för den planerade detaljplanen

Med utgångspunkt från Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering, riksintressebeskrivningen och den kulturmiljöutredning som finns framtagna för brandstationen har Tyréns försökt klargöra de kärnvärden som finns att hantera i planarbetet. Planförslaget innebär både förändringar på områdesnivå och byggnadsnivå och därmed är det även viktigt att klargöra vad som är centralt ur antikvarisk synpunkt på olika skalnivåer. Nedan ges en beskrivning av bärande karaktärsdrag på olika skalnivåer.

Bärande karaktärsdrag

Närmiljö

- Regelbunden planstruktur med hus i park.
- Enhetlig smalhusbebyggelse.
- Väl tilltagna grönskande gårdar och parkytor.
- Terränganpassning av bebyggelse.
- Naturmark med träd och berg i dagen präglar gårdsbildningarna mellan husen.
- Områdets småskaliga gaturum med naturorienterad grön förgårdsmark med spridda träd.

- Mer stadsmässiga storgårdskvarter möter på andra sidan Tellusborgsvägen.
- Samstämd byggnadshöjd, 3-4 våningar.

Gaturum

- Tellusborgsvägen är planerat som ett tydligt huvudstråk med promenadstråk och spridda uppvuxna träd.
- Storgårdskvarteren i norr övergår i smalhusområdets mer naturnära planering.
- Tellusborgsvägens gaturum domineras av glest placerad gavelvänd bebyggelse och framskjutande grön förgårdsmark med träd.
- Bäckvägens gaturum präglas av Hägerstensåsens trädbevuxna höjdrygg.
- Skyddsrummet i åsen anlades med brandstationen.

Brandstationens bebyggelsemiljö

- Brandstationens funktionsanpassade arkitektur kan avläsas på avstånd i bebyggelsens siluett med det högsta övningstornet.
- Vagnhallens rationella placering för uttryckning utgör även ett tydligt fondmotiv för Tellusborgsvägen.
- Den öppna ytan framför vagnhallen.
- Det stora trädet framför vagnhallen.

- Samlad kringbyggd gårdsmiljö avskärmad från parken genom naturmark, murar och grönska.
- Arkitekturen präglas av asymmetri i både plan och volym som ger gårdsmiljön en varierad siluett.
- Sammanhållen formgivning med materialval och detaljer typiska för 1940-talet.
- Karaktärgivande är fasader i tegel och puts, brutna skifferklädda tak och ett genomarbetat lekfullt formspråk med varierad funktionsanpassad fönsterstorlek.
- Återkommande spetsiga former i fasaddetaljer och gårdsmiljöns murar.
- Frontfasadens synliga betongbjälklag vittnar om den för krig anpassade konstruktionen.

Interiören i vagnhallen

- Den ursprungliga öppna planlösningen.
- De genomgående vagnportarna.
- Kontorsdel, fd telegrafrum.
- Glidschakt med stång.
- Trapphus med i hög grad ursprunglig utformning.

Tellusborgsvägen norrut med några av de barnrikehus som uppfördes i Mid-sommarkransen under åren 1939-40. Bostäderna byggdes med statliga lån för mindre bemedlade barnrika familjer. De planerades barnvänligt med lekplatser och daghem. Planstrukturen ger gaturummet en levande karaktär med gröna framskjutande flikar.

Tellusborgsvägen med brandstationens gulputsade expeditionshus till vänster. I gaturummet framträder den sparade naturmarken som bildar övergång mellan brandstationen och smalhusområdet i söder. Till höger skymtar 1910-talets storgårdskvarter som var först ut tillsammans med villor i stadens tidiga utbyggnad av förstäderna.

Oktobergatans småskaliga gaturum med förgårdsmark, träd och berg i dagen.

PLANFÖRSLAGET

Bakgrund

Planområdet omfattar fastigheten Brandstegen 1 och del av fastigheten Midsommarkransen 1:1. Syftet är att möjliggöra ny bebyggelse för skola och bostäder. Skolan är tänkt att rymma cirka 900 elever och bostadshusen cirka 50 bostäder. Planförslagets bebyggelse koncentreras till vägmötet mellan Bäckvägen och Tellusborgsvägen.

Utgångspunkten är att skapa en ny skolmiljö där den befintliga brandstationens vagnhall integreras. Förslaget innebär därmed att övriga delar av brandstationens bebyggelse rivs. Bakgrunden till detta är att utbildningsförvaltningen bedömer det som svårt att omvandla brandstationens övriga delar till funktionella skollokaler. I programarbetet inför planen ansågs behovet av en skola väga tyngre än de kulturhistoriska värdena för brandstationen som helhetsmiljö. Ställningstagandet kvarstår i samrådsförslaget av detaljplanen. Planförslaget innebär även att paviljongerna i parken tas bort.

Skola på Brandstegen 1

Den planerade skolbyggnaden bildar fond till Tellusborgsvägen tillsammans med brandstationens tidigare vagnhall. Vagnhallen ligger något framskjuten i förhållande till den nya volymen och sammanlänkas med skolbyggnaden genom lägre och fasadmässigt avvikande delar. Den långsträckt skolbyggnaden löper

Fotomontage som visar vagnhallen och den nya skolbyggnaden från Tellusborgsvägen i nordöst. Till höger syns även ett av de nya bostadshusen. Illustration Nivå.

längs med Bäckvägen bakom vagnhallen och ansluter mot Tellusborgsvägen med samma sneda indrag från vägen som den nuvarande expeditionsbyggnaden. Skolbyggnaden täcker ytmässigt stora delar av den tidigare brandstationens gårdsmiljö. Skolgårdens utbredning omfattar ytan för de angränsande paviljongerna i söder och delar av parken.

Den nya byggnaden har en långsträckt, jämnhögt planform i tre våningar med sadeltak. Frontfasaden med huvudentrén i nordöst är utformad med

snedställd taksilvett och fasader som ska samspela med vagnhallen. I den nya byggnaden märks här en spegelvändning av vagnhallens ljusa sockelvåning och mörka tegelfasader. Mot Bäckvägen ansluter den asymmetriskt formgivna fasaden direkt till det hårdgjorda gaturummet. Fasaden mot skolgården är däremot tänkt att formges med en egen mer öppen prägel för att anknyta till parkstråket.

Skiss över ny skolbyggnad som ersätter stora delar av brandstationen. Den nya volymen blir en ny inramning för parken norrut. Illustration Tengbom.

Bostadshus inom del av Midsommarkransen 1:1

De nya bostäderna fördelas på två byggnadskroppar utmed Tellusborgsvägen. Den kilformade ytan följer åsen och möter höjden med en skarp bergskärning. Närmast vägmötet placeras en bred lamell (4 + 1 vån) och därefter följer en något högre tvärställd byggnad (6 + 1 vån). Lamellen är utformad med en lätt knäck som följer åsen och viker in från gaturummet. Därmed skapas en mer öppen siktlinje mot vagnhallen

från Tellusborgsvägen i nordöst. Bebyggelsens planmönster och sadeltak anspelar på det intilliggande smalhusområdets grundkaraktär. Byggnadshöjden är ungefär på samma nivå som de högst belägna smalhusen på åsen, vid Främlingsvägen. Den tvärställda byggnaden ansluter in i åsen. Lamellen ligger med släpp till berget för att ge möjlighet till en innergård med uteplatser utöver den gårdsmiljö som skapas mellan husen. På så vis skapas även distans till gångstråken på åsen. Garage anordnas under mark med infart från gatan.

I planförslaget för skolans skolgård bevaras merparten naturmark och träd. Illustration Liljewall-arkitekter.

Park och gaturum

För att skapa en sammanhållen stadsmiljö tas även ett helhetsgrepp när det gäller utformning av befintliga gator och anslutande park. Gaturummet omgestaltas med syfte att skapa mer stadsmässiga och trafiksäkra gator. Skolbyggnaden ingår tillsammans med det planerade bostadshuset i nordöst i det som är tänkt att vara starten för planeringen av en mer stadsmässig miljö längs Tellusborgsvägen norrut. Tellusborgsvägen utformas som ett tydligare huvudstråk söderut.

Delar av parken tas i anspråk av skolan. Dessa ytor utformas i samspel med parken, så att skolgården kan fungera som en del av parken efter skoltid. Nya gångstråk planeras i parken för att stärka viktiga samband mellan omgivande kvarter. Ett nordsydligt huvudstråk annonseras med nya parkentréer vid Tellusborgsvägen och Bäckvägen. Bostäder planeras även norr om parken utmed Bäckvägen i en kommande detaljplan.

Skolgården utformas med hårdgjorda aktivitetsytor närmast skolbyggnaden. I öster mot Tellusborgsvägen bevaras stora delar av naturmarken. Flera befintliga träd sparas både på skolgården och på naturmarken. I övergången mellan park och skolgård anordnas gradänger och nya träd. En låg mur bildar en diskret men tydlig gräns till parken från skolgården. Eventuellt tillkommer någon typ av bullerskärm utmed Tellusborgsgatan. Cykelparkering med möjlighet till tak anordnas vid skolbyggnadens gavel vid Bäckvägen. Öppna cykelställ placeras på den öppna platsen framför vagnhallen. Här sparas även eken och platsen utformas med syfte att betona vagnhallen.

Flygvy från sydväst

Vy från Främlingsvägen

Vy från Majstångsvägen

Vyer över bostadshus utmed Tellusborgsvägen. Plan över nya bostadshus utmed Tellusborgsvägen (nedan t h). En långsträckt länga med 4 + 1 våningar och en högre tvärställd byggnad med 6 + 1 våningar. Illustrationer AIX.

Förändringar under planprocessen

Under arbetet med samrådsförslaget har planförslaget genomgått en gradvis anpassning för att tillgodose en rad olika aspektområden. Flera förändringar innebär anpassning som är till fördel för planområdets kulturvärden.

Skolbyggnadens utbredning har förflyttats in från Tellusborgsvägen för att värna naturmarken. På så vis följer den nya skolbyggnaden den tidigare brandstationens struktur utmed gatan.

Skolbyggnadens fotavtryck har övergått från en mer samlad volym till en långsträckt lamell för att minska intrånget i parken. I väster följer skolbyggnaden Bäckvägens gaturum som får en mer stadsmässig karaktär.

Skolbyggnadens fasadliv drogs in i förhållande till vagnhallen för att värna eken. På så vis framträder vagnhallens volym i högre grad och den viktiga frontfasaden får en mer framskjuten roll.

Västra gavelfasadens södra hörn frilades genom indrag i den anslutande skolbyggnaden för att tydliggöra vagnhallens volym.

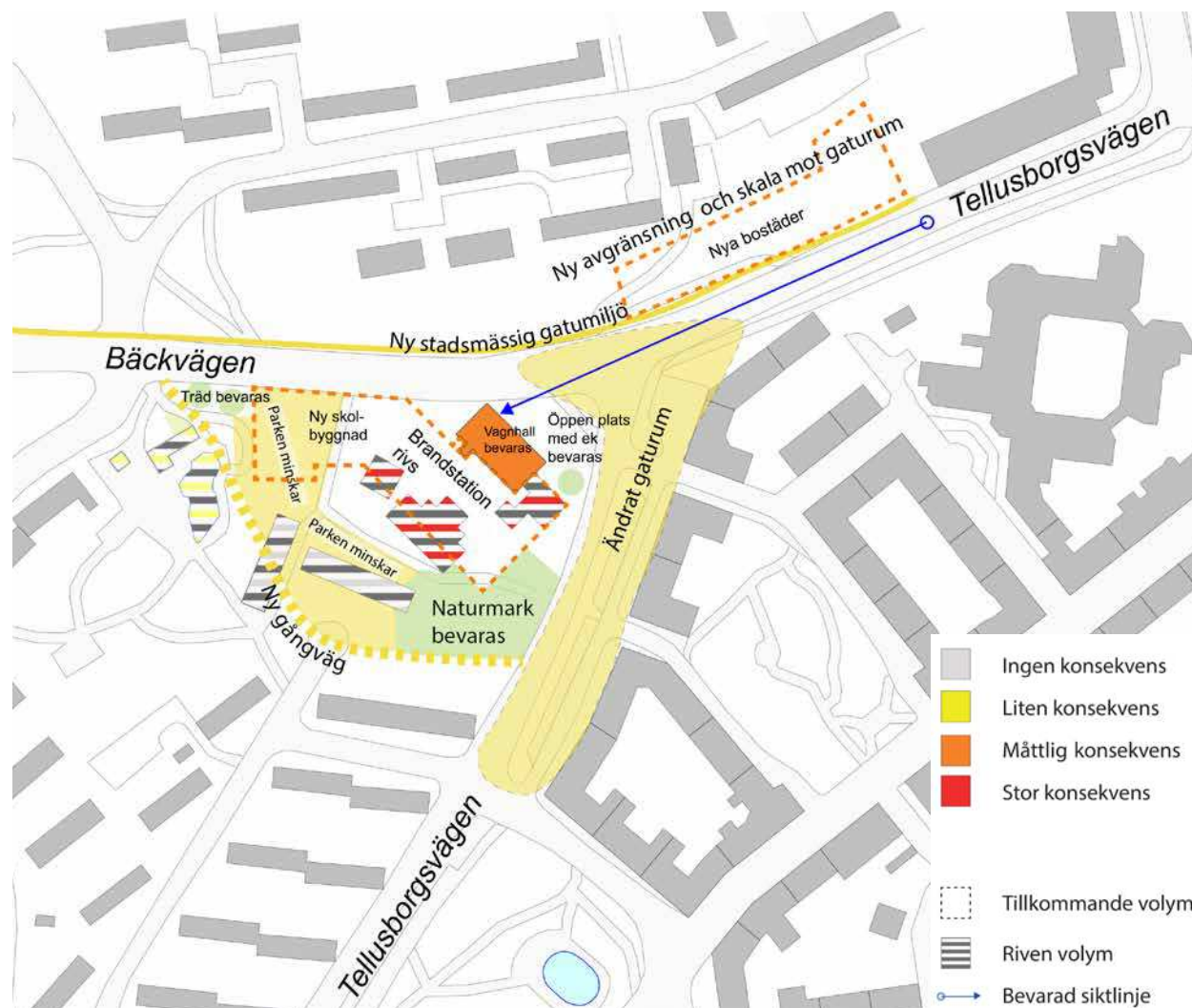

Vy över Tellusborgsvägen från söder med den nya skolan infogad till vänster. Skolbyggnaden ligger med indrag från gaturummet för att värna naturmarken.

Vy över parken från öster med den nya skolmiljön till höger om det nya gångstråket som löper mellan Tellusborgsvägen och Bäckvägen.

KONSEKVENSANALYS

Läsanvisning till bilden: Färgerna grå, gul, orange och röd anger graden av konsekvens för de föreslagna ändringarna. Ändringar som innebär rivning eller tillkommande volym är angivna med den bedömda konsekvensens färg. Brand-

stationen rivs (randig) och det innebär en stor konsekvens (röd), det markeras med röda ränder. Den nya skolbyggnaden tillkommer (streckad linje) och det innebär måttlig konsekvens (streckad orange linje). Markeringarna är ungefärliga.

Sammanfattning av konsekvenser

På plankartan till vänster redovisas planförslagets huvudsakliga konsekvenser för områdets kulturvärden. Konsekvenserna kan knytas till fem övergripande förändringar som anges i punktform nedan. Dessa beskrivs därefter utförligare i resonerande text för respektive förändringspunkt. När det gäller området av riksintresse för kulturmiljövården analyseras konsekvenserna sist i kapitlet.

- Rivning av brandstationens gårdsmiljö (stor konsekvens)
- Vagnhallen integreras i ny skolbyggnad (måttlig konsekvens)
- Ny hög fond till parken norrut (måttlig konsekvens)
- Ny skala och byggnadshöjder (måttlig konsekvens)
- Parken ändras (liten konsekvens)

Bilden illustrerar att konsekvenserna för kulturvärden är koncentrerade till brandstationen och dess närmiljö. Den anslutande parken får delvis en ny inramning norrut som ersätter den tidigare mot parken slutna brandstationen. Kvarvarande naturmark och den gradvisa övergången mellan park och skolgård gör att mötet med den nya miljön i hög grad liknar den tidigare strukturen. Den nya skolbyggnaden bedöms därmed inte ge annat än liten konsekvens för identifierade kulturvärden i parken och den anslutande LM-stadens smalusbebyggelse som även utgör riksintresset.

Bedömningsgrunder

Utgångspunkten för konsekvensanalysen av detaljplaneförslaget är riksintressebeskrivningen för LM-staden, Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering och den kulturmiljöutredning för Aspudden och Midsommarkransen som särskilt behandlar Brandstationen inom Brandstegen 1 (Nyréns 2012). Konsekvensanalyser syftar till att relatera ändringsförslaget till den berörda miljöns identifierade kulturvärden. Det kan röra sig om både direkt och indirekt påverkan.

Under planprocessen har den antikvariska utgångspunkten utgått från att inordna den nya skolmiljön med hänsyn till platsens kulturvärden dels på områdesnivå och dels på byggnadsnivå. På områdesnivå är mötet mellan den nya skolmiljön och anslutande bostadsområde och parkmiljö i LM-staden av stor betydelse. På byggnadsnivå är utmaningen att sammanföra vagnhallen med den nya skolbyggnaden på ett anpassat sätt.

Oavsett anpassning har planförslaget höga konsekvenser för brandstationen.

Rivning av brandstationens gårdsmiljö

Planförslaget innebär att stora delar av brandstationen kommer att rivas. Endast vagnhallen blir kvar och integreras i den nya skolbyggnaden. Brandstationens olika samverkande delfunktioner med entrédel, expeditiionsbyggnad med lektionssal, övningshall med

övningstorn, pannrum och verkstäder samt bostadshus försvinner därmed.

Brandstationens karaktärsbyggnad vagnhallen bidrar även fortsättningsvis till områdets varierade stadsbild. Planförslaget innebär att den öppna platsen framför vagnhallen kvarstår. Vagnhallen är därmed fortsatt en tongivande fondbyggnad i korsningen mellan Bäckvägen och Tellusborgsvägen. Vagnhallens exteriör förblir i hög grad oförändrad norrut. Den karakteristiska nordfasaden med portöppningar som tydligt signalerar funktionen bevaras. Befintliga portar byts mot glaspartier. Vagnhallens exteriör värnas genom skyddsbestämmelser. På så vis kvarstår delar av brandstationens karakteristiska formgivning med material av hög kvalitet som speglar tidens både funktionella och representativa arkitekturströmningar.

För att ytterligare värna brandstationens frontfasader i norr har även den låga entrébyggnaden mellan vagnhall och expeditiionsbyggnad varit under diskussion för bevarande under planprocessen. Skillnader i golvnivå har gjort att den dessvärre inte fungerar som länk. Entrébyggnaden är utformad med en halvtrappa upp som inte är kompatibel med den nya skolbyggnadens bottenvåning ur tillgänglighetsperspektiv.

Ambitionen är att den karakteristiska stora lyktan på entrébyggnadens tak ska behållas och få en ny placering i den nya skolmiljön.

Även gårdsmiljöns högresta övningstorn är utpekade i kulturmiljöutredningen som en synlig och symboliskt

viktig del av brandstationen. I och med att tornet är kopplat till övningshallen och den yta som skolan tar i anspråk kan inte heller tornet bevaras. Diskussioner har förts om möjligheter till bevarande av den karaktärsistiska tornsiluetten. Tornets koppling till övningshallen med trappa och ingångar på respektive plan gör det till en integrerad del av hallen. En sådan byggnad kan med tanke på höjd och utformning inte stå utan förankring till annan byggnad. Alternativet att låta tornet vara kvar bedömdes inte heller vara möjligt på grund av dess läge mitt i den nya skolmiljön. Alternativet att flytta tornet till vagnhallen bedömdes inte vara lämpligt, då det innebär en placering som försvårar förståelsen av brandstationens utformning.

Den formgjutna betongmuren med sexkantiga öppningar som ramar in gårdsmiljön kan inte stå kvar i befintligt läge, men är tänkt att fungera som utgångspunkt vid formgivning av nya gränsmarkeringar.

- Gårdsmiljöns byggnader rivs vilket inverkar på upplevelsen av brandstationen som helhetsmiljö.
- Brandstationens tidigare samhällsfunktion kan fortfarande avläsas genom vagnhallen.
- Vagnhallen är fortsatt ett betydelsebärande fondmotiv från Tellusborgsvägen.
- Den öppna ytan framför vagnhallen kvarstår.
- Bäckvägens skyddsrum med koppling till brandstationen kvarstår.

Vagnhallen integreras i ny skolbyggnad

Den planerade skolbyggnaden utgår från vagnhallen som blir hjärtat i den nya skolmiljön. Vagnhallens frontfasad sammanfogas med en högre indragen volym genom en mer lägre länk som utformas med fasader som avviker från vagnhallen. Länken är tänkt som skolans huvudentré. Den höga volymen blir tillsammans med vagnhallen en tydlig fond för Tellusborgsvägen. Vagnhallens framskjutna placering gör att den före detta verksamhetens funktion fortfarande blir tongivande i frontfasaden.

Vagnhallens gårdsfasad blir delvis motbyggd med en låg länk vars takfall ansluter i de igensatta portarnas överkant. Mellan vagnhall och ny huvudbyggnad bildas därmed en öppen innergård där vagnhallens tegelmurade fasad och takfall blir fortsatt synliga. Tegelfasad och taksiluetten bevaras därmed i söder och bottenvåningens igensatta portöppningar öppnas upp integreras som invändiga passager i den nya interiören.

I väster ansluter skolbyggnadens lågdel med indrag från hörnet för att göra vagnhallens gavelfasad och volym fortsatt läsbar även från öster.

Greppet att ansluta skolbyggnaden till vagnhallen med indragna länkar och lågdelar valdes för att skapa avstånd till vagnhallen och ge den ursprungliga byggnadsvolymen rymd.

Vagnhallens koppling till vägrummet värnas genom att den öppna platsen framför vagnhallen fortsatt

är tänkt att hållas öppen och obebyggd. Planerade cykelparkeringar framför vagnhallen utformas utan tak.

- Vagnhallens volym kan inte upplevas i sin helhet.
- Vagnhallens framskjutna läge och framförvarande öppna platsbildning ger brandstationen en fortsatt tydlig position i vägmötet.
- Vagnhallens funktionsanpassade arkitektur bevaras i vagnhallens exteriör och delvis även interiört.
- Den öppna vagnhallens bottenvåning med genomgående portöppningar blir återigen en öppen hall. Den kvarvarande glidstängningen bevaras. Trapphuset med ursprungligt uttryck bevaras.

Ny hög fond till parken norrut

Den nya skolbyggnadens långsträckta, höga volym bildar en ny påtaglig fond till parken norrut. För att ansluta till parkens och områdets naturnära gestaltning ligger den nya byggnaden med samma indrag från Tellusborgsvägen som befintlig byggnad. Den långsträckta planformen är framarbetad med hänsyn till att minimera intrånget i parken och för att värna den anslutande naturmarken med berg och träd. Den bevarade grönskan mildrar den nya skolbyggnadens inverkan på parken.

Även den tidigare bebyggelsen på brandstationen vände sig från parken och var medvetet avskärmad

genom murar och grönska. Placeringen med viss anpassning till terrängen ansluter till smalhusområdets naturnära planering. Ett grepp som gör att den sparade naturmarken bildar en naturlig gräns mellan park och skola, precis som tidigare var fallet för park och brandstation.

En mer varierad siluett med både högre och lägre byggnadskroppar skulle dock anknyta på ett mer anpassat sätt till områdets tidigare bebyggelsemönster och göra skolmiljön mindre dominerande i både park och bebyggelse.

Mot Bäckvägen möter den nya skolbyggnaden den trädbevuxna åsen. Här inordnar sig den nya skolan i det rådande mönstret med avtrappad bebyggelse som följer åsen. Den mer stadsmässiga fasaden mot Bäckvägen blir tillsammans med det nya bostadshuset i vägmötet framför vagnhallen starten på en planerad mer stadsmässig gatumiljö längs denna sträckning.

Den jämbreda lamellformen med flygeldel i väster inramar skolgården. Siluetten med sadeltak gör skolbyggnaden till en uppförstorad variant av de omgivande smalhusen. Den enhetliga ej uppbrutna formen och skillnaden i skala gör att den nya skolbyggnaden riskerar att dominera över omgivande bebyggelse. En mer varierad siluett vore välgörande för både vagnhallen, parkmiljön och mötet med omgivande bebyggelse.

- Skolbyggnadens jämnhöga, långsträckta volym bildar en ny påtaglig barriär i parkens norra del.

- Den långsträckta, höga volymen gör att den kvarvarande vagnhallen inte blir läsbar från parken.
- Stora delar av brandstationens omgivande grönska och naturmark kvarstår
- Skolgården utgör en gradvis övergång mellan park och skola

Ny skala och byggnadshöjder

Planförslagets bebyggelse har en påtagligt större skala än omgivande bebyggelsemiljöer. Både i höjd och volym. Befintlig bebyggelse har en i hög grad samstämd byggnadshöjd med de något högre storgårdskvarteren i fyra våningar och smalhusens enhetligt utformade trevåningslameller.

Smalhusen som klättrar på åsen utmed Bäckvägen höjer sig något i landskapet och betonar höjdryggens utbredning. Den högt belägna Uppenbarelsekyrkan utmed Bäckvägen väster om planområdet är ett tongivande landmärke i stadsdelen.

Skolbyggnadens långsträckta, höga volym avviker påtagligt från smalhusområdets betydligt mer småskaliga bebyggelse. I planformen, fasaduttrycket och siluetten med snedställda sadeltak märks referenser till formgivningen i den anslutande bebyggelsen. Den enhetliga ej uppbrutna formen och skillnaden i skala gör dock att den nya skolbyggnaden riskerar att dominera över omgivande bebyggelse. En mer varierad siluett

vore välgörande för både vagnhallen, parkmiljön och mötet med omgivande bebyggelse.

I riktning mot Bäckvägen ansluter den nya skolbyggnaden direkt till gaturummet och den trädbevuxna åsen mitt över. Här inordnar sig den nya skolan i det rådande mönstret med avtrappad bebyggelse som följer åsen. Trots skolbyggnadens stadsmässiga gatufasad behåller Bäckvägen en påtaglig grön inramning genom åsens anslutande naturmark.

De planerade bostadshusen ansluter norrut längs Tellusborgsvägen till ett mindre känsligt område med mer storskalig karaktär i både bebyggelse och infrastruktur. Den tilltagna skalan i de föreslagna byggnaderna kan ses som en övergång till en mer storskalig stadsbyggnadskaraktär.

Anslutande bebyggelse på åsen är terränganpassad och med avtagande höjd ner mot Tellusborgsvägen. Det är ett mönster som gör att upplevelsen av höjdryggen avspeglas i bebyggelsen trots den stora andelen byggnadskroppar. De nya bostadshusen är placerade med åsen som fond. Den långsträckta byggnadens knäckta planform följer åsens sträckning. Den ligger dock med avstånd från åsen vilket gör att byggnaden saknar den för området karaktäristiska terränganpassningen.

De nya bostadshusens höjd överstiger åsens bebyggelse och bryter därmed mot rådande mönster som betonar upplevelsen av höjdryggen.

Mötet med åsens smalhusbebyggelse blir därmed något abrupt och den terränganpassning som kännetecknar smalhusområdet gör kontrasten särskilt tydlig.

Planmönstret med en lamell och en tvärställd volym följer smalhusområdets bebyggelsemönster väl.

Lamellens lätt knäckta fasad följer åsen och möter gaturummet på ett sätt som knyter an till den lätt böjda bebyggelsen på andra sidan gatan. Indraget åt söder gör att gaturummet öppnar sig mot vagnhallen och dess framförvarande öppna platsbildning. Slutlig gestaltning och en mer anpassad taksiluet på den längre lamellen kan bidra till att mildra övergången till åsens smalhusområde.

- Ny bebyggelse avviker från områdets enhetliga lägre höjdskala
- Bostadshusen följer inte heller områdets terränganpassning till höjdryggen
- Planmönstret ansluter dock väl till det som råder i anslutande smalhusområde
- Placeringen av bostadshusen i gaturummet tar hänsyn till vagnhallen som viktigt fondmotiv

Parken omgestaltas

Parken är i nuläget delvis bebyggd av paviljonger som inrymmer förskola. I och med att förskolan försvinner kan parken utvidgas och samordnas med utformningen av den nya skolgården. Den rådande gångstrukturen omformas för att skapa tydliga stråk genom parken med koppling till omgivande områden.

Omdisponeringen av gångar har en tydlig förankring i parkens ursprungliga utformning. Det föreslagna huvudstråket med ny parkentré vid Tellusborgsvägen löper norrut till Bäckvägen och följer parkens ursprungliga V-formade gångsystem.

Det nya planförslaget avser att bygga vidare på den tidigare planeringen för parken och brandstationen genom att skapa en grönskande övergång mellan park och skola som ramar in den nya skolmiljön. Naturmarken utmed Tellusborgsvägen blir en del av skolgården och befintliga träd sparas så långt möjligt framför den nya skolbyggnaden.

Uppförande av bullerskydd och andra avgränsningar mellan skolgård, park och gaturum kan bli aktuella. Den gradvisa övergången mellan park och skolgård riskerar därmed att påverkas. I planförslaget ges exempel på ny mur med formgivning inspirerad av de murar som inramar delar av brandstationen.

För att ansluta till naturmarken och den gradvisa övergång mellan park och bebyggelse som kännetecknar området är både placering och höjd viktiga faktorer vid slutlig utformning av nya murar och staket. Anpassade avgränsningar som ansluter

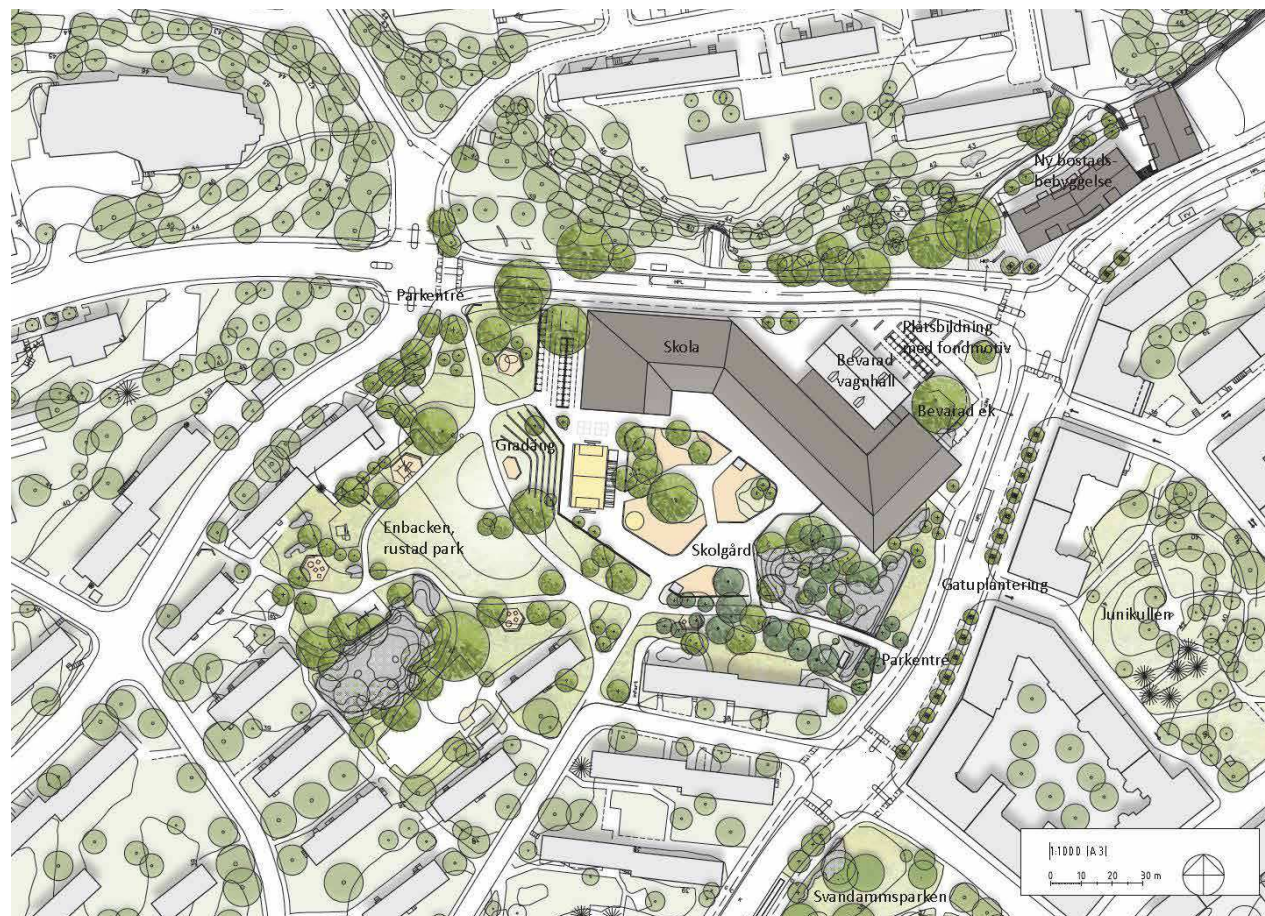
Vy över brandstationens omgärdade gårdsmiljö från parken. Till höger syns även förskolepaviljongerna. Illustrationen visar vy från nordväst över parkens nya entré med den nya skolbyggnaden till vänster.

till naturmarken ligger i linje med den tidigare delvis omgärdade brandstationens gårdsmiljö.

Kompletteringen av ny vegetation i parken finns en friare knyter organiskt planerade häckar anknyter till brandstationens tidigare möte med parken. För att ytterligare anknyta till parkens tidigare planering vore det önskvärt med någon form av damm.

- Det nya gångsystemet återkopplar till 1930-talets ursprungliga parkplanering.
- Mer parkyta frigörs genom att förskolan flyttas.
- Naturmarken mellan smalhus och ny skolbyggnad bevaras.
- Skolbyggnaden möter naturmarken och den terränganpassning som präglar området.
- Gaturummet mot Tellusborgsvägen är fortsatt naturpräglat
- Plaskdammen från 1950-talet tas bort. Den har även en föregångare i en damm. Ett inslag i parken som bör bevaras

Parkplan som visar planområdets tänkta struktur med ny bebyggelse, park, skolgård och anslutande gaturum. Illustration Nivå.

Påverkan på riksintresset

Planförslaget innebär nybyggnad både inom och i direkt anslutning till det utpekade riksintresseområdet. Förändringarna är främst relaterade till de delar av riksintresset som omfattar LM-stadens funktionalistiska bostadsplanering. Centrala uttryck för detta är den rådande strukturen av enhetligt terränganpassat smalhusområde med tillhörande grönska.

Direkt påverkan

Den föreslagna skolbyggnaden inom riksintresset ligger i områdets nordligaste del på en fastighet som inte är direkt kopplad till riksintressets betydelsebärande smalhusområde

Kvarvarande naturmark och den gradvisa övergången mellan park och skolgård gör att mötet med den nya skolmiljön i hög grad liknar den tidigare strukturen. Den nya skolbyggnaden blir på så vis en ny avslutning till parken norrut.

Tillägget av Lekstugan i parkens nordvästra del på 1950-talet är en parallell till dagens föreslagna tillägg av en skola. En anpassning av service efter områdets behov. Införandet av en skola norr om smalhusområdet knyter an till den gradvisa anpassning efter områdets behov som är kännetecknande för områdets tidigare utveckling.

Den ursprungliga planeringen med smalhus på brandstationens plats innebär att fastigheten med brandstationen inte har någon direkt koppling till det

som utgör riksintresset LM-staden. Den nya skolmiljön bedöms inte ge annat än små konsekvenser för identifierade kulturvärden i parken och den anslutande LM-stadens smalhusbebyggelse som även utgör riksintresset.

Indirekt påverkan

De föreslagna bostadshusen utmed Tellusborgsvägen är belägna norr om riksintresseområdet. Den nya skolmiljön överordnar sig bostäderna från parkhålllet. Den långsträckt lamellen bildar ny fond för Tellusborgsvägen. Fondmotivet framträder först i gaturummets norra del och står därmed inte i förbindelse med smalhusområdet. Från parken blir bostäderna skymda av den nya skolmiljön. De storskaliga volymerna ansluter i första hand till den mer storskaliga blandade bebyggelsen som tar vid ett stycke norr om planområdet.

Sammantaget är bedömningen att ny mer storskalig bebyggelse på andra sidan Tellusborgsvägen inte ger några allvarliga konsekvenser för riksintresset.

Utdrag från riksintressets motivtext:

Bostadsområde med enhetliga flerbostadshus och nära anknytning till L.M. Ericssons nyetablerade fabriker, vilket speglar funktionalismens och 1930-talets strävanden inom arkitektur och planering med bostadssociala ambitioner.

Utdrag från riksintressets uttryck:

Planeringen med smalhus placerade på rad i nordost-sydväst i en kuperad terräng. Gestaltningssmässiga värden med "nya" planlösningar och omgivande grönska.

ATT TÄNKA PÅ I PLANERINGEN

Förslag till åtgärder

Ge skolbyggnaden en mer varierad och uppbruten siluett som gör den nya fonden till parken mindre kompakt.

Dra in de nya bostadshusen från gatan och minska byggnadshöjden.

Bostadshusens tvärställda volym kan höja sig i nivå med de bakomvarande smalhusen om den långa byggnaden ansluter till höjdryggen på ett mer anpassat sätt.

Allmänna rekommendationer avseende kulturmiljöaspekter

Närmiljö och gaturum

- Värna gaturummets karaktär med flikigt indragen bebyggelse längs Tellusborgsvägen.
- Värna naturmarken med berg i dagen längs med Tellusborgsvägen.
- Bevara uppvuxna träd.
- Värna etablerade stråk mellan kvarteren på bägge sidor om Tellusborgsvägen och Bäckvägen.
- Värna naturmarken och de gränslösa övergångarna mellan bebyggelse och kvarter.
- Värna parkens och gårdsbildningarnas naturorienterade karaktär.

- Värna kopplingen mellan skyddsrummet på Bäckvägen och vagnhallen, undvika placering av hållplatser här.

Brandstationens bebyggelsemiljö

- Funktionen som brandstation ska fortsatt vara tydlig.
- Behålla den fria siktlinjen från öster då vagnhallens fasad är ett betydelsefullt fondmotiv.
- Låta den öppna ytan framför vagnhallen vara fortsatt obebyggd.
- Hålla vagnhallens gavlar fria.
- Fasadernas välbevarade 1940-talskaraktär hanteras varsamt. Nordfasadens utformning med portar, kraftfullt synligt betongbjälklag och anslutande upphängning för stålportar är särskilt viktiga för att spegla den ursprungliga funktionen.
- Övningstornet signalerar funktion och är även på avstånd ett lokalt landmärke. Kan den få en ny funktion i den nya miljön? Är det konstruktivt möjligt att bevara denna som en fristående del?
- Värna den formgjutna betongmuren med sexkantiga öppningar.

Gestaltning

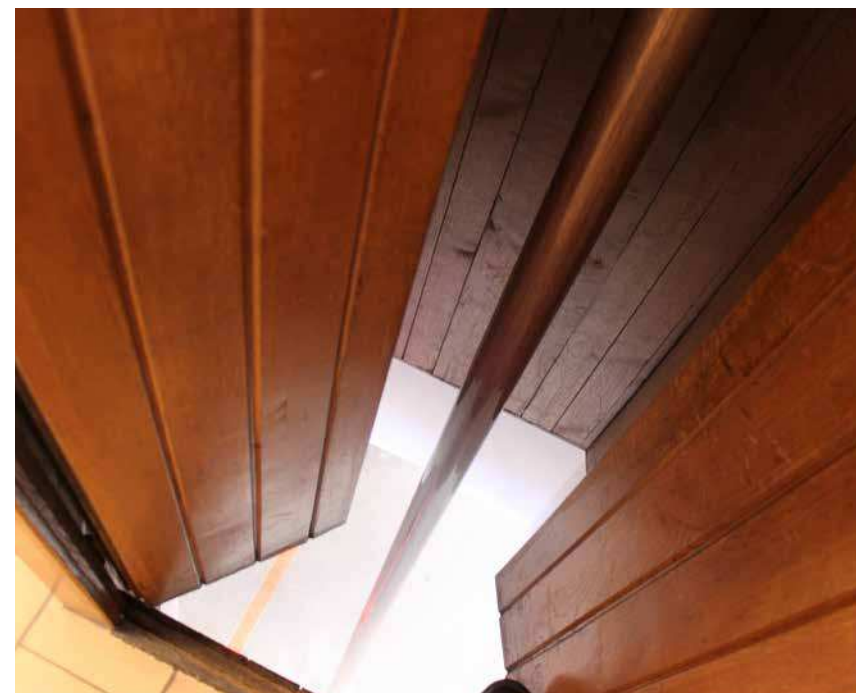
- Knyta an till brandstationens varierade siluett i gestaltningen av den nya miljön.

- Skapa balans mellan vagnhall och nya byggnadsvolymer.
- Knyta an till vagnhallen genom referenser i exempelvis det spetsiga formspråket, sexkantiga detaljer, materialval eller färgsättning
- Knyta an till brandstationens verksamhet tematiskt i skolmiljön tex i lekplatsutformningen eller liknande.

Vagnhallens nordfasad med synligt betongbjälklag på pelare med indragna portöppningar.

Brandstationen är en genomtänkt bebyggelsemiljö som genomsyras av för tiden karakteristiskt formspråk med lekfulla detaljer och hög kvalitet i materialval.

Förslag till skyddsbestämmelser

Planområdet omfattas av kap 8 kap. 13 § PBL

För att värna vagnhallens kulturvärden omfattas byggnaden av skydds- och varsamhetsbestämmelser. I detta avsnitt förtydligas vad som avses mer i detalj med planbestämmelsen på plankartan.

q1 Byggnaden får inte rivas. Tak- och fasadutformning får inte ändras, undantaget delar som motbyggs med ny byggnadskropp samt yta för takterrass. Sentida hisstorn får ändras eller rivas.

- Med takutformning avses det ursprungliga skifferbelagda takfallet, de fyra spetsiga takkuporna och den konformade skorstenen.
- Med fasadutformning avses ursprungliga tegelfasader med mönstermurade detaljer, synligt betongbjälklag med anslutande pelare, indragna portöppningar, fönstersättning och fönstrens läge i fasaden, fönster- och dörrformat, fönster- och dörrsnickerier, armaturer samt markerad sockel och färgsättning.
- Eftersom hisstornet är ett sentida tillskott är det inte en betydande del av vagnhallens värde och det skulle därmed kunna ändras eller rivas.
- De fasader som motbyggs kommer ändras varför de undantas från q-bestämmelse. Stor hänsyn ska tas till byggnadens värden och de motbyggda delarna omfattas därför av varsamhetsbestämmelser, se vidare planbestämmelse k1.

- Eftersom takterrassen är ett sentida tillskott är den inte en betydande del av vagnhallens värde och skulle därmed kunna ändras, se vidare planbestämmelse k1.

q2 Ursprunglig interiör ska bevaras i delar av byggnaden.

- I bottenvåningen ska ursprunglig öppen planlösning i vagnhall och fast inredning bevaras. Med fast inredning avses: pelare, glidstång, betongtrappa och rummet med glaspartier och glasad ekdörr.
- Interiör i form av ursprungligt trapphus ska bevaras. Härmed avses rumsvolym, kalkstensgolv, smidesräcken, handledare av lackad ek och dörrar av ek med sexkantiga fönster och takarmatur.
- Det panelklädda glidschaktet, inklusive glidstång, ska bevaras.

Underhåll och varsamhet

Planområdet omfattas av 8 kap. 14 § PBL

k1 Exteriöra karaktärsdrag och värden ska tas tillvara vid ändring.

- Vagnöppningar ska beaktas så att de består i fasad som motbyggs.
- Eventuella takkupor eller nya fönster som ersätter befintlig yta för takterrass ska anpassas efter byggnadens karaktärsdrag vad gäller utformning och material samt korrelera med underliggande fasad. Ursprunglig gavelsiluett mot Bäckvägen ska vara avläsbar.

- Om hisstornet rivs ska taket återställas till ursprungligt skifferbelagt takfall.
- För stora lyktan på entrébyggnaden studeras möjlig ny placering.

k2 De interiöra karaktärsdrag och värden som beskrivs nedan ska tas tillvara vid ändring.

- Vagnhallens ursprungliga volym ska beaktas. Reversibla åtgärder får vidtas som ej skadar ursprunglig stomme eller fast inredning.
- Ursprungliga glasade ekdörrar, snickerier i fönster och kupor, fönsterbänkar av kalksten, paneltak ska beaktas.

k3 Byggnadens exteriör och interiör ska underhållas med för byggnadens anpassade metoder och material.

- Exteriör: Färgsättning ska utföras lika ursprunglig (ljus puts, ljusa fönster, lackade dörrar och grå sockel), takbeläggning ska vara skiffer, fönster och dörrar ska vara av likvärdigt trä.
- Interiör: Fast inredning och byggnadsdelar som exempelvis kalkstensgolv, trappräcken, snickerier i fönster och dörrar samt armaturer ska utföras lika ursprunglig vad gäller utformning, material och färgsättning.

KÄLLOR

Underlag

Aspudden och Midsommarkransen, Kulturmiljöutredning 2012-03-15. Nyréns Arkitektkontor.

Program för Aspudden och Midsommarkransen, dnr 2011-08257-53. 2013.

Tvåflingan, Kulturhistoriskt underlag och konsekvensanalys. Midsommarkransen 1:1 mfl. 20150210. Tyréns.

Arkiv

Stadsbyggnadskontorets arkiv

Webadresser

<http://www.stockholmskallan.se/>

<http://www.stadsmuseet.stockholm.se/>

<http://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Historiska-kartor/>

<http://www.stockholm.se/ByggBo/Kartor-och-lantmateriet/>

